

A kőszegi Szőlő Jövésnek Könyve

Fotó: Révész József

Ismeretlen művész színezett rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–) / Coloured drawing by an unknown artist in the Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)

[1749] *Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg*

■ A szőlőtermesztés, a borkészítés végigkíséri az emberiség történetét. A görög-római mitológiában a szőlőnek, bornak istene is volt, Bacchus/Dionüszosz. Tiszteletére nagyszabású ünnepeket, bacchanáliákat rendeztek. A szőlő, a bor megünneplése Magyarország több településén is máig élő szokás vidám maszkaras fölvonulással, szüreti bállal.

A szőlő megbecsüléséhez – különleges, nem csak Magyarországon, de egész Európában is – ritka szokás kapcsolódik Kőszegen: a „Szőlő Jövés” ünnepe. A 18. század közepe óta minden évben Sárkányölő Szent György napján, április 24-én bemutatták/bemutatják a szőlő friss hajtásait a mindenkor városbíróknak, tanácselnököknek, polgármestereknek. De nemcsak bemutatják, hanem 1740 óta minden esztendőben egy – mára féltve őrzött – könyvbe, a *Szőlő Jövésnek Könyvébe* be is rajzolták/rajzolják. Ezt igazolja az első oldal tudósítása: „*Eleitől ezen Nemes Városban bé-*

vett szokás szerint Szent György napján, úgy mint szokott, bírói választás napján az hegymesterek az tanácsházba szoktak szőlő jövéseket hozni, melyek által az városi lakosok is a borbéli terméshez reménségek volt, és ezen jövések akkoráig könyvben nem szerepeltettek.” Az esemény időpontja azért kötődik Sárkányölő Szent György napjához, mert a közép- és újkori Európában ez volt a városi tisztségviselők újválasztásának a napja. A gazdálkodási (költségvetési) év is ekkor kezdődött, és ekkor jelennek meg a gyümölcsfák első zsengei is.

Az ünnep társadalmi fontosságát jelzi, hogy az egykori városbírók hatalmának jelképe a kulcs mellett a *szőlőhajtás* volt. (Érdekes módon Kőszeg mai címerében – igaz, ezt 1994-ben tervezték – egyik sem szerepel.)

A szőlő illetén való megbecsülése nem véletlen, hiszen a középkorban a tokaji és a szerémségi borvidék mellett a kőszegi volt a harmadik legjelentősebb hazai bortermelő táj. Borukat Ausztriába, Sziléziába, Szász- és Poroszországba exportálták. Keresett bor volt Budán is a kőszegi. A város akkoriban 350 hektár szőlőt tulajdonolt („az bornál a Nemes Városnak nincsen egyéb hasznosabb gazdálkodása”), amelynek nagy részét a 19. század végén a filoxéra elpusztította. (Ma alig 100 hektáron termelnek szőlőt, de ez már emelkedő terület). Am jó és rossz időszakokban, békében és háborúban is minden esztendőben megünneplik a kőszegiek a szőlőjövést. Ünneplik a természet megújulását, a rossz esztendőkön is győzedelmeskedő élni akarást, amit ez az Európában páratlan *új-kori kódex* a művészet nyelvén is dokumentál.

A könyvben megörökítendő levágott darab három részre tagolódik. A két évvel korábbi elfásodott rész a *cser*. Ezen van a *tavalyi vessző az idei új rüggyel*, amelyből majd kifejlődnek a levelek és fürtök.

Az 1740-ben megnyitott 317x210 milliméteres nagyságú könyvben az első esztendőknben ceruza- és tollrajzzal ábrázolták az új hajtásokat. Két alkalommal olajfestéket használtak, de az megbarnult, így 1745-től már akvarellal örökítették/örökítik meg a vesszők tavaszi állapotát. Két esztendőben (1749 és 1894) lap-pótlást alkalmaztak, mert a nevezetes napra már olyan

Ismeretlen művész rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–) / Coloured drawings by an unknown artist in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)
[1757] *Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg*

nagyra nőttek a vesszők, hogy a jelzett méretoldalon nem fértek el.

A megjelenítés alapkövetelménye ugyanis *milliméternyi pontosságú élethűség, a realizmus*. Emiatt a *Szőlő Jövésnek Könyvében nem lehet megtalálni a koronként változó stílusirányzatokat*.

A hajtások rajza mellett fokozatosan megjelentek egyéb megjegyzések is, így: a szőlőtőkék telelése, a napsütéses és esős napok száma, a hőmérséklet, a vihar- és jégkár. Az 1741-es esztendő megjegyzése: „*a Bor a tavalyinál jobb volt ugyan, de idegeneknek el nem lehetett adni.*” Részlet 1748-ból: Augusztus 10-én a szőlőpásztorok „*szép puba érett szőlőt hoztakis adgya a Főlséges Úr Isten, hogy perfectiora mehessen s jó üdőben bé takarithassák [...] maíd az Tokairalis vetekedet*”. Érdekes, hogy a szőlőkultúrában a már említett, legnagyobb kárt tevő 19. század végi filoxéra pusztítására vonatkozó megjegyzés nem található a rajzokon.

A Kőszeget körbeölelő hegykoszorú több dűlőjében is termesztettek – természetnek ma is – szőlőt. Mivel a dűlőknek eltérő a mikroklímája, így nemcsak egy, hanem *több dűlőből többféle hajtás és többféle szőlőfajta* rajza is őrzi 1930 óta az adott esztendő állapotát.

Mára ezek a lapok páratlan értéket képviselő *dokumentumokká* érlelődtek. Elsősorban szőlészeti, gazdaságtörténeti, meteorológiai jelentőségük felbecsülhetetlen. Nem véletlen, hogy tudományos konferenciákon is tanulmányozzák adataikat. Egy olasz professzor szerint „*olyan alaposággal összeállított kézirat, amely páratlan a világon*”.

Tudománytörténeti értéküknél nem kisebb *művészettörténeti* értékük sem. 1835-ig sajnos nem ismert a rajzoló neve. Ettől az időponttól kezdve azonban már jelezték az alkotók a nevüket, akik között jeles képzőművészek – köztük kőszegiek is – rajzolták a hajtásokat. Névsoruk (a rajzkészítés éveivel):

Kugler János (1835–1865), Knarr József (1867), Hanély Antal (1868–1877), Vass Károly (1890–1892),

Fotó: Révész József

Fotó: Révész József

Kugler János rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–) / Drawings by János Kugler in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)
[1848] *Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg*

Csapody Vera színezett rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–), részlet / Coloured drawing by Vera Csapody in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–), detail [1949] Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg

Hanély Antal színezett rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–) / Coloured drawings by Antal Hanély in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)

[1869] Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg

Fotó: Révész József

Fotó: Révész József

R. Hercz Ödön (1893–1895), Hercz Margit (1896), Binnyi István (1899), R. Kiss Gyula (1899–1939), Trautmann Anna (1940–1941), Földi Sándor (1942–1948), Csapody Vera (1949), Kappelné Trautmann Anna (1950–1951), Schmidt Béla (1952–1955), Wiesinger Rezső (1956), Horváth János (1957–1961), Hanély László (1962–1968), Bechtold István (1969–1990), Németh János (1991 óta folyamatosan). Néhány esztendőben nem tudták elolvasni a rajzoló nevét, ezért hiányos az előbbi lista.

Az utóbbi évtizedekben az egykori hagyományt föllelvenítve ismét a város jeles ünnepe lett a Szent György-napi szőlőjövés. 1991 óta már az újabb, második kötetet (310x24,5 milliméter) – rajzolja Németh János, Kőszeg festőművésze. A hagyományossá lett ünnepség protokolláris része a város két díszpolgára, a kőszegi minőségi borászat megteremtői, Bechtold István és Szövényi István, valamint Szövényi Ernő sírjának a megkoszorúzásával kezdődik. Ezután az

ünneplők végigvonulnak a városon, majd – az időjárástól függően – a városháza előtt vagy a városházán bemutatják a hajnalban szedett hajtásokat a város vezetőinek. Ez alkalommal kihozzák a múzeumban őrzött, üvegburával védett első kötetet, majd a menet (az utóbbi években rendszeresen) a vár lovagtermébe vonul, ahol a színpadon Németh János rajzolja az új hajtásokat. A műveletet tévéközvetítéssel a közönség is figyelemmel kísérheti.

A festőművész a hagyományoknak megfelelően *eredeti nagyságban* rajzolja le a különböző dűlőkből hozott hajtásokat. A rajzok akvarellben való megjelenítése az ünnepség utánra marad, hiszen az nagy gondosságot igényel. A természethű ábrázolás mellett fontosnak tartja a művész az adott hajtások minél látványosabb, de hű megjelenítését, az ábrák színezését és egy-egy oldalon való minél dekoratívabb elhelyezését is. Napjainknak ez a páratlan kódexe a hajdani *botanikus könyvek elegáns illusztrációit* idézi. A rajzokat kísérő elmúlt évi összegezést – egy *újabb* lapon, mivel azok napjainkban csak az adott hajtás fajtáját és a lelőhelyét tüntetik föl – egy borász szakember összefoglalója örökíti meg, és hagyja az utókorra az évszázadok óta őrzött Szent György-napi szőlőjövési állapotot. A 2001-es esztendő összegezése: „2001-ben az időjárás szárazabbra fordult. A Kőszegen megszokott átalagtól 200 mm-rel kevesebb csapadék hullott. A hideg tavaszban is csak 1-2 mm esett. A szőlő fakadása is csak későn következett be. A szárazság ellenére a levegő páratartalma magas volt. Ez kedvezett a lisztharmat terjedésének. Sokat kellett permetezni. Szeptember hűvöstre fordult. Rothadás

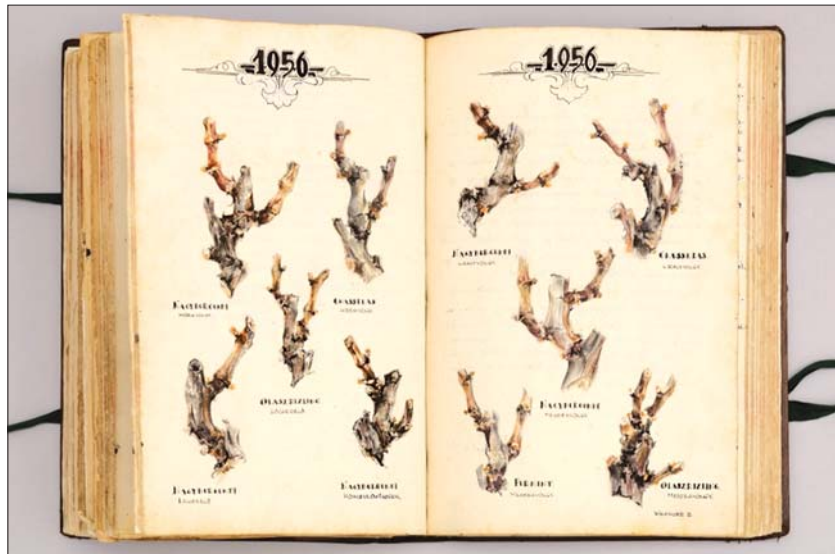

Foto: Révész József

kezdődött. Október kellemes megre fordult, édesedett a gyümölcs. A minőség gyengébb lett a 2000. évinél.”

A Szent György-napi állapot természetesen nem alkalmas a várható évi termés megbecslésére, hiszen sok minden segítheti vagy akadályozhatja a bőséges minőségi termést.

GÁL JÓZSEF
szakíró

A kőszegi „Szőlő Jövés” ünnepét ez év szeptemberében felvették a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére. A fotókat Kőszeg Város Polgármesteri Hivatalának és a kőszegi Jurisics Miklós Vármúzeumnak az engedélyével közöljük.

Wiesinger Rezső
színezett rajza a **Szőlő Jövésnek Könyvében** (Kőszeg, 1740–) / Coloured drawings by Rezső Wiesinger in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)

[1956] Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg

Száz éve született Borsos Béla (1913–1991)

építész, művészettörténész

Emlékezés az Iparművészeti Múzeumban

■ Az Iparművészeti Múzeum Baráti Kör Egyesület kezdeményezésére 2013. szeptember 18-án a múzeumban emlékülés volt a száz esztendeje született Borsos Béla tiszteletére.

Borsos 1936-ban építészmérnöki diplomát szerzett,

amit művészettörténeti tanulmányokkal fejezt meg. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1948-ban a magyar üvegművészet történetét feldolgozó disszertációjával doktorált.

A háború után részt vett a budapesti műemlékek

